

ಈಶ್ವರಪ್ರತಿಪತ್ತಿಪ್ರಕಾಶಃ

ಈಶ್ವರಪ್ರತಿಪತ್ತಿಪ್ರಕಾಶಃ ಶ್ರೀಮಧುಸೂದನಸರಸ್ವತೀಪ್ರಣೀತಃ
ಸಂಸ್ಕೃತಗ್ರಂಥಪ್ರಕಾಶನಕಾರ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷೇಣ ಮಹಾಮಹೋಪಾಧ್ಯಾಯೇನ
ತ. ಗಣಪತಿಶಾಸ್ತ್ರೀಣಾ ಸಂಶೋಧಿತಃ .

ಅಂತರ್ಯಾಮೀ ಸಮಸ್ತೇಶೋ ವಾದಿವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿಭಿಃ .

ಯಃ ಕ್ರೀಡತಿ ಪರಾನಂದಸ್ತಂ ವಂದೇ ನಂದನಂದನಂ ..

ಅಥ ಕೀದೃಶಸ್ತಾ ವಾದಿವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಯಃ ? ಉಚ್ಯಂತೇ —

ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಾಸ್ತಾವದ್ ದೇಹಮಾತ್ರಾತ್ಮವಾದಿನಃ ಪಾರಲೌಕಿಕಕರ್ಮತತ್ಪಲವಿಮುಖಾಃ
ಸುಖಾಯ ತಾದಾತ್ತಿಕಾಯ ಭೋಜನಾಚ್ಛಾದನಾದಿಭಿದ್ವಷ್ಟೈರೇವೋಪಾಯೈಃ
ಪ್ರಯತಮಾನಾ

ನಾನಾವಿಧಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಪುರಾಣಾನುಮಾನಾದಿಪ್ರಮಾಣಪ್ರತಿಪಾದಿತಮಪಿ ಪರಮೇಶ್ವರಂ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾತಿರಿಕ್ತಪ್ರಮಾಣಾನಭ್ಯುಪಗಮೇನ ಜಡೀಕೃತಾಂತಃಕರಣಾ ಮರಣಾಂತಮೇವ
ಮೋಕ್ಷಂ ಮನ್ಯಮಾನಾ ದುದ್ಧೃವವೈಭವೇನೈವ ದುರ್ವಿನೀತಾ ನೋರರೀಕುರ್ವತೇ

ಬುದ್ಧಮತಾನುಸಾರಿಣಸ್ತು ಬುದ್ಧದೇವಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾ ಅಪಿ ನ ದೇಹಮಾತ್ರಂ
ಆತ್ಮಾನಂ

ಉಪಯಂತಿ, ಕಿಂತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾತಿರಿಕ್ತಂ ಅನುಮಾನಂ ಅಭ್ಯುಪಗಚ್ಛಂತಃ

ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವಿನಾಶಿನಂ ದೇಹಾದಿವ್ಯತಿರಿಕ್ತಂ ವಿಜ್ಞಾನಸ್ಕಂಧಂ ಆತ್ಮಾನಂ ಅಭ್ಯುಪೇತ್ಯ
ಬಂಧಮೋಕ್ಷಾದಿವ್ಯವಸ್ಥಾಂ ಆಸ್ಥಾಯ ಪಾರಲೌಕಿಕಮಪಿ ಕಿಂಚಿತ್ ಕ್ರಿಯಾಕಲಾಪಂ
ಅವೈದಿಕಮೇವ ಸೇವಮಾನಾಃ ಸರ್ವಜ್ಞವಿಜ್ಞಾನಸಂತಾನರೂಪಂ ಈಶ್ವರಂ
ಅಖಿಲಸ್ಯ

ಭೌತಿಕಸ್ಯಾಭ್ಯುಪಗಚ್ಛಂತಿ . ದಿಗಂಬರಾಸ್ತು ದೇಹಾದಿವ್ಯತಿರಿಕ್ತಂ ದೇಹಮಾತ್ರಪರಿಮಾಣಂ
ನಿಯತಾವಯವಂ ಅವಿನಾಶಿನಂ ಆತ್ಮಾನಂ ಅಭ್ಯುಪಗಚ್ಛಂತಃ ಸಪ್ತಭಂಗೀನಯಂ
ನಾಮ

ನ್ಯಾಯಂ ಅವತಾರಯಂತಃ ಕ್ಷಣಭಂಗವಾದಂ ಅನಂಗೀಕೃತ್ಯ ಸ್ಥಿರಂ ಅರ್ಹಂತಂ

ಈಶ್ವರಂ ಉಪಯಂತಿ—ಸ್ಯಾದಸ್ತಿ, ಸ್ಯಾನ್ನಾಸ್ತಿ, ಸ್ಯಾದಸ್ತಿ ಚ ನಾಸ್ತಿ ಚ,

ಸ್ಯಾದವಕ್ತವ್ಯಃ, ಸ್ಯಾದಸ್ತಿ ಚಾವ್ಯಕ್ತವ್ಯಶ್ಚ, ಸ್ಯಾನ್ನಾಸ್ತಿ ಚಾವ್ಯಕ್ತವ್ಯಶ್ಚ,

ನ್ಯಾದಸ್ತಿ ಚ ನಾಸ್ತಿ ಚಾವಕ್ರವ್ಯಶ್ಚೇತಿ .

ನ್ಯಾಚ್ಚಬೋಧಯಂ ಅಪ್ಯರ್ಥೇ ನಿಪಾತಃ . ತೇನ ಚ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಅನೈಕಾಂತಿಕತ್ವಂ
ಆದರ್ಶಿತಂ . ತಥಾ ಚಾಯಮರ್ಥಃ . ಸದೇವ ಸರ್ವಮಿತಿ ಸಾಂಖ್ಯಾಃ, ಅಸದೇವ್
ಸರ್ವಮಿತಿ ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾಃ, ಸದಸದೇವ ಸರ್ವಮಿತಿ ತಾರ್ಕಿಕಾಃ, ಅನಿರ್ವಚನೀಯಮೇವ
ಸರ್ವಂ ಇತ್ಯಾಪನಿಷದಾಃ . ಅನಿರ್ವಚನೀಯತ್ವಂ ಚ ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣತ್ವೇ ಸತಿ
ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣತ್ವೇ ಸತಿ ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣತ್ವಂ . ತೇನ ಸದಪಿ, ಅಸದಪಿ,
ಸದಸದಪಿ, ಅನಿರ್ವಚನೀಯಮಪೀತಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಚತ್ವಾರೋ ಭಂಗಾಃ,
ಸದಪಿ ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣಮಪಿ, ಅಸದಪಿ ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣಪಿ, ಸದಸದಪಿ
ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣಮಪೀತ್ಯನಿರ್ವಚನೀಯತಾಸಮುಚ್ಚಯೇನ ತ್ರಯೋ ಭಂಗಾ ಇತಿ
ಮಿಲಿತ್ವಾ

ಸಪ್ತಭಂಗೀನಯ ಏವಂ ಧರ್ಮಾಂತರೇಷು ಯೋಜ್ಯಃ . ತಥಾಚ ನ ಕ್ಷಣಿಕತ್ವಸಿದ್ಧಿಃ
ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪದಾರ್ಥಾನಾಂ ಸಪ್ತರೂಪತಯಾ ಅನುಭವಾದಿತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ .
ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾಸ್ತು ಸಪ್ತಭಂಗೀನಯನ್ಯಾಯಸ್ಯ ಶೂನ್ಯತಾಪರ್ಯವಸಾಯಿತ್ವಾತ್
ಸರ್ವಾನಿರ್ವಚನೀಯತ್ವೇನ ಶೂನ್ಯಮೇವೇಶ್ವರ ಇತಿ ಸರ್ವಪ್ರಮಾಣಾಪಲಾಪೇನೈವ
ಪ್ರಗಲ್ಭಮಾನಾಃ ಪರಿಕಲ್ಪಯಂತಿ .

ಏವಂ ಸರ್ವೇಷು ನಾಸ್ತಿಕಾ ವೇದಪ್ರಮಾಣಶೂನ್ಯತಯಾ ಯತ್ಕಿಂಚಿಜ್ಜಲ್ಪಂತಿ .
ಆಸ್ತಿಕಾಸ್ತು ಸರ್ವೇಷು ವೇದಪ್ರಮಾಣ್ಯಂ ಅವ್ಯಾಹತಂ ಮನ್ಯಮಾನಾ
ದೇಹಾದಿವ್ಯತಿರಿಕ್ತಂ ಆತ್ಮಾನಂ
ನಿತ್ಯಂ ವಿಭುಂ ಉಪಗಚ್ಚಂತಿ . ಪರಂತು ಪರಮೇಶ್ವರೇ ಕೇಚನ ವಿಪ್ರತಿಪದ್ಯಂತೇ .
ತಥಾಹಿ —

ವಾತಂಜಲಾ ಮನ್ಯಂತೇ “ಕ್ಷೇಶಕರ್ಮವಿಪಾಕಾಶಯೈರಪರಾಮೃಷ್ಟಃ
ಪುರುಷವಿಶೇಷ ಈಶ್ವರಃ” (ಪಾತ.1.24) ಇತಿ .

ಅವಿದ್ಯಾಸ್ಮಿತಾರಾಗದ್ವೇಷಾಭಿನಿವೇಶಾಃ ಪಂಚ ಕ್ಲೇಶಾಃ . ಕ್ಲೇಶಮೂಲಃ ಕರ್ಮಾಶಯೋ
ದೃಷ್ಟಾದೃಷ್ಟವೇದನೀಯಃ . ವಿಪಾಕೋ ಜಾತ್ಯಾಯುರ್ಭೋಗಾಃ . ಆಶಯೋ
ವಾಸನಾ . ಏತೈಃ

ಸಂಸಾರೀ ಪುರುಷೋ ವಿವೇಕಾಭಾವೇನ ಪರಾಮೃಶ್ಯತ ಇವ ಜಲಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತಚಂದ್ರ
ಇವ ಜಲಕಂಪಾದಿಭಿಃ . ಯಸ್ತು ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಾತ್ ತೈರ್ನ ಪರಾಮೃಶ್ಯತೇ,
ಸ ಪುರುಷವಿಶೇಷಃ ಶುದ್ಧಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಃ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕೋ ನಿತ್ಯಶ್ಚ
ಪರಮೇಶ್ವರ ಇತಿ . ಪ್ರಮಾಣಂ ಚಾನುಮಾನಂ ಆಹುಃ — “ತತ್ರ
ನಿರತಿಶಯಂ ಸರ್ವಜ್ಞಬೀಜಂ” (ಪಾತ. 1.25) ಇತಿ .

ಸರ್ವಜ್ಞಶಬ್ದೋ ಭಾವಪ್ರಧಾನಃ “ದ್ವೈಕಯೋರಿ”ತಿವತ್

. ತಥಾ ಚ ವಿಜ್ಞಾನೈಶ್ಚರ್ಯತಾರತಮ್ಯಂ ಕ್ವಚಿದ್ ವಿಶ್ರಾಂತಂ

ಅಣುತ್ವಮಹದ್ಭಾವೇನೋತ್ಕೃಷ್ಯಮಾಣತ್ವಾತ್ ಪರಿಮಾಣತಾರತಮ್ಯವದ್
ಇತ್ಯನುಮಾನಂ ಸೂಚಿತಂ .

ತಥಾ ಚ ಏಕವಿಷಯವದ್ ದ್ವಿವಿಷಯತ್ರಿವಿಷಯತ್ವಾದಿನೋತ್ಕೃಷ್ಯಮಾಣಂ ಜ್ಞಾನಂ
ಯತ್ರ

ಸರ್ವವಿಷಯತ್ವೇನೋತ್ಕೃಷ್ಯತೇ ಸ ಸರ್ವಜ್ಞಃ, ಸರ್ವವಿಷಯೈಶ್ಚರ್ಯಯೋಗಾಚ್ಚ
ಸರ್ವೇಶ್ವರಃ ಸಿದ್ಧ ಇತಿ .

ವೈಶೇಷಿಕಾಸ್ತು ಜನ್ಯಮಾತ್ರಕರ್ತೃತ್ವೇನ ಪರಮೇಶ್ವರಂ ಅನುಮಿಮತೇ . ತಥಾ
ಹಿ—ಘಟಾದೀನಾಂ ಜನ್ಯಾನಾಂ ಕುಲಾಲಾದಯಃ ಕರ್ತಾರೋ ಜನಕಾ ದೃಷ್ಟ್ವಾ
ಇತಿ ಕ್ಷಿತ್ಯಾದೇರಪಿ ಸಾವಯವಸ್ಯ ಜನ್ಯಸ್ಯ ಕೇನಚಿತ್ ಕರ್ತ್ರಾ ಭವಿತವ್ಯಂ
. ಕರ್ತಾ ಚೋಪಾದಾನಗೋಚರಾಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಚಿಕೀರ್ಷಾಕೃತಿಮಾನ್ . ನ ಚ
ಕ್ಷಿತ್ಯಾದ್ಯುಪದಾನಪರಮಾಣ್ವಾದಿಗೋಚರಾಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವಾನ್ ಸಂಸಾರೀ ಭವತಿ

ತಸ್ಮಾದ್ ನಿತ್ಯಜ್ಞಾನಚಿಕೀರ್ಷಾಕೃತಿಮಾನ್ ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ ಸಿದ್ಧ ಇತಿ .

ತಥಾ ಚ ಕ್ಷಿತಿಃ ಸಕರ್ತೃಕಾ ಕಾರ್ಯತ್ವಾದ್ ಘಟವದ್ ಇತ್ಯನುಮಾನಂ ಸೂಚಿತಂ .
ನೈಯಾಯಿಕಾಸ್ತು ಸರ್ವಕರ್ಮಫಲದಾಯಿತ್ವೇನೇಶ್ವರಂ ಅನುಮಿಮತೇ . ತಥಾ
ಚಾಹುಃ—“ಈಶ್ವರಃ ಕಾರಣಂ ಪುರುಷಕರ್ಮಾಫಲ್ಯದರ್ಶನಾತ್”

(ನ್ಯಾಯ. 4.3.19) ಇತಿ . ಸರ್ವಮಚೇತನಂ ಚೇತನಾಧಿಷ್ಠಿತಂ ಸತ್
ಪ್ರವರ್ತತೇ . ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾಖ್ಯಂ ಕರ್ಮಾಚೇತನಂ ಯೇನ ಚೈತನ್ಯೇನಾಧಿಷ್ಠಿತಂ
ಸತ್ ಸ್ವಫಲದಾನಾಯ ಪ್ರವರ್ತತೇ, ಸ ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಪರಮೇಶ್ವರ ಇತಿ . ಇದಂ ಚ
ಸೂತ್ರಂ ಈಶ್ವರೋಪಾದಾನತ್ವೇ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಭೂತಮಪಿ ತನ್ನಿಮಿತ್ತತ್ವೇ ಸಿದ್ಧಾಂತ
ಏವೇತಿ

ದ್ಯೋತಕಭೂತಯಃ .

ಏವಂ ಪಶುಪತಿರೇವ ಪಾಶುಪತಾಗಮಸಿದ್ಧಃ ಪರಮೇಶ್ವರ ಇತಿ ಪಾಶುಪತಾಃ .

ಚತುರ್ವ್ಯೂಹಾತ್ಮಕೋ ವಿಷ್ಣುರೇವೇತಿ ಪಾಂಚರಾತ್ರಿಕಾಃ .

ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ಏವ ಪರಮೇಶ್ವರಃ, ಸ ಏವ ವಿಷ್ಣಶಿವಾದಿರೂಪತಾಮಪಿ ಗೃಹ್ಣಾತೀತಿ
ಹೈರಣ್ಯಗರ್ಭಾಃ .

ವೇದಾಂತವೇದ್ಯಃ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದರೂಪಃ ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಸರ್ವಶಕ್ತಃ ಸರ್ವಜಗದುಪಾದಾನಂ
ನಿಮಿತ್ತಂ ಚ ಪರಮಾತ್ಮೈವ ಪರಮೇಶ್ವರ ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿನಃ .

ಅತ್ರಾಹುಃ ಸಾಂಖ್ಯಾಃ—ಸಂಸಾರಿಪುರುಷವಿಲಕ್ಷಣೇ ಪರಮೇಶ್ವರೇ ಕಿಂ
ಪ್ರಮಾಣಂ? ನ ತಾವತ್ ಪಾತಂಜಲೋಕ್ತಂ ಅನುಮಾನಂ, ಅಪ್ರಯೋಜಕತ್ವಾತ್ .
ಯಥಾ ಹಿ

ಪರಿಮಾಣತಾರತಮ್ಯಂ ನೈಕತ್ವೈವ ವಿಶ್ರಾಂತಂ, ಕಿಂತ್ವಣುತ್ವಂ ಪರಮಾಣುಷು
ಮಹತ್ತ್ವಂ

ಚ ಪರಮಮಹತ್ಸು ಕಾಲಾಕಾಶಾದಿಷ್ಟಿತಿ ತಾರ್ಕಿಕಮತಂ ದೃಷ್ಟಾಂತೀಕೃತಂ, ತಥಾ
ಚ ದಾಷ್ಟಾಂತಿಕೇಽಪಿ ಅಲ್ಪವಿಷಯತ್ವವಿಶ್ರಾಂತಿವರ್ತವ್ಯಾ . ತದನಭ್ಯುಪಗಮೇ
ಚ ಪರಿಮಾಣತಾರತಮ್ಯಂ ಕಥಂ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ . ಏವಂಚಾಲ್ಪತ್ವವಿಶ್ರಾಂತಿ
ರೇಕವಿಷಯತ್ವೇನ ಬಹುತ್ವವಿಶ್ರಾಂತಿಶ್ಚ ಪರಾರ್ಥವಿಷಯತ್ವೇನೇತಿ ನ
ಸರ್ವಜ್ಞಸಿದ್ಧಿಃ . ಸಂಖ್ಯಾತಾರತಮ್ಯೇ ವ್ಯಭಿಚಾರಾಚ್ಚ .

ನಾಪಿ ವೈಶೇಷಿಕೋಕ್ತಂ ಜಗತ್ಕರ್ತೃತ್ವಾನುಮಾನಂ, ವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧಿಃ . ನ
ಹಿ ಜನ್ಯತ್ವೇನ ಜನ್ಯತ್ವಂ ಕರ್ತೃತ್ವೇನ ಕರ್ತೃತ್ವಮಿತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿರಸ್ತಿ,

ಜನ್ಯತ್ವೇನ ಜನ್ಯತ್ವೇ ಜನಕತ್ವೇನ ಜನಕತ್ವಾದ್ ಅವಿಶೇಷಾದ್ . ಅನ್ಯಥಾ
(ನ ?) ಜನ್ಯಮಾತ್ರೇ ಸಂಪ್ರದಾನಾದೇರಪ್ಯನುಮಾನಂ ಸ್ಯಾತ್ ಕ್ಷಚಿತ್

ದರ್ಶನಾತ್ . ನ ಚೈಕಸ್ಯ ಕರ್ತೃತ್ವಂ ಸಿದ್ಧತಿ ವಿಚಿತ್ರಪ್ರಾಸಾದಾದೌ

ಬಹುಕರ್ತೃತ್ವದರ್ಶನಾತ್, ಚತುರ್ದಶಭುವನರಚನಾಯಾ ಅಪ್ಯತಿವಿಚಿತ್ರತ್ವಾತ್ .

ಅಕಾರಣಪಾರಿಮಾಂಡಲ್ಯಾದಿಜ್ಞಾನೇ ಚ ಮಾನಾಭಾವಾದ್ ನ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ
ಸರ್ವವಿಷಯತ್ವಸಿದ್ಧಿಃ

. ನಿತ್ಯತ್ವೇನ ಸರ್ವವಿಷಯತ್ವಂ ವಿಷಯತಯಾ ಸಂಕೋಚಕಾಭಾವಾತ್, ಜನ್ಯಂ ಹಿ
ಕಾರಣವಿಶೇಷವಶಾತ್ ಸಂಕುಚಿತವಿಷಯಂ ಭವತೀತಿ ಚೇನ್ನ, ಅನಿತ್ಯತ್ವೇನ

ಕ್ವಾಪಿ ಸರ್ವವಿಷಯತ್ವದರ್ಶನಾದ್ ಅನಿತ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ಯೋಗಿಜ್ಞಾನಸ್ಯ (ಪ್ರಯೋಮಿ
?)ತಿ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಚ ಸರ್ವವಿಷಯತ್ವಾಚ್ಚ . ನಿತ್ಯತ್ವೇ ಕಿಂ ಮಾನಂ

? ಶರೀರೇಣಾನವಚ್ಛೇದಾತ್, ಶರೀರಾವಚ್ಛೇದೇನ ಹಿ ಜ್ಞಾನಂ ಉತ್ಪದ್ಯತೇ,

ಪರಮೇಶ್ವರಸ್ಯ ಚ ನಾಸ್ತಿ ಶರೀರಂ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಶೂನ್ಯತ್ವಾದಿತಿ ಚೇದ್,

ನ ತಾವದ್ ಅಸಿದ್ಧಂ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪ್ರಯತ್ನಾಧಿಷ್ಟೇಯಂ ಹಿ ಶರೀರಂ ಉಚ್ಯತೇ,

ಪರಮೇಶ್ವರಸ್ಯ ಚ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪ್ರಯತ್ನಾಧಿಷ್ಟೇಯಾಃ ಪರಮಾಣವಃ . ಅತಃ

ಪರಮಾಣುಶರೀರತ್ವಂ ಈಶ್ವರಸ್ಯ ಯುಕ್ತಂ . ಇದಮೇವಾಂಗೀಕೃತಂ ಉದಯನಾಚಾಯ್ಘ್ರಃ

ಟೀಕಾಪ್ರಥಮಶ್ಲೋಕವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ . ಆಕಾಶೋ ವಾ ತಸ್ಯ ಶರೀರಂ “ಆಕಾಶಶರೀರಂ

ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಶ್ರುತೇಃ . ತಥಾ ಚ ತಸ್ಯಾಪಿ ಶರೀ(ರ?)ತ್ವಸಂಭವಾದ್

ಜ್ಞಾನತ್ವೇನ ಜನ್ಯತ್ವಮಿತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿನರ್ ಭಂಜನೀಯಾ . ಏತೇನ ಶರೀರಾಜನ್ಯತ್ವೇನ

ಕ್ಷಿತ್ಯಾದೇಃ ಕರ್ತೃಜನ್ಯತ್ವಮಿತಿ ಮೀಮಾಂಸಕಮತಮಪಿ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ, ಕ್ಷಿತ್ಯಾದೇಃ

ತಚ್ಚರೀರಪರಮಾಣುಜನ್ಯತ್ವಾತ್ . ತಥಾ ಚ ಅನಿತ್ಯಜ್ಞಾನವಾನ್ ಸರ್ವಜ್ಞಕಲ್ಪಃ

ಸಿದ್ಧಃ, ಕಶ್ಚಿದೇವ ಪರಮೇಶ್ವರತ್ವೇನ ವ್ಯವಹ್ರಿಯತೇ, ಸ ಚ

ಪ್ರತಿಕಲ್ಪಂ ಭಿದ್ಯತೇ, ತತ್ಪರತಯೈವ ಸರ್ವೇ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿವಾದಾ ಯೋಜಯಿತವ್ಯಾ

ಇತಿ ನಿರ್ವಿವೇಕತಯಾ ಸಾಂಖ್ಯೈರುಕ್ತಂ .

ಅತ್ತೋಚ್ಯತೇ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಭಿಃ—ಅನುಮಾನಾದೀಶ್ವರಸಿದ್ಧಿರ್ನಾಸ್ತೀತಿ ಯದುಕ್ತಂ, ತತ್ ತಥೈವ ತಸ್ಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೇಣಾತೀಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಾನಾಧಕತ್ವಾತ್ . ಪರಂತು ವೇದಾಂತಾತ್

ಸಿದ್ಧಿಃ . “ಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ವಿದಧಾತಿ ಪೂರ್ವಂ ಯೋ ವೈ ವೇದಾಂಶ್ಚ ಪ್ರಹಿಣೋತಿ ತಸ್ಮೈ .” “ತಂ ಹ ದೇವಮಾತ್ಮಬುದ್ಧಿಪ್ರಕಾಶಂ ಮುಮುಕ್ಷುವೈ ಶರಣಮಹಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ ..”

“ಯಃ ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಸರ್ವವಿದ್ ಯಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಮಯಂ ತಪಃ .

ತಸ್ಮಾದೇತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ ನಾಮ ರೂಪಮನ್ನಂ ಚ ಜಾಯತೇ ..”

“ನ ತಸ್ಯ ಕರ್ತಾ ಕರಣಂ ಚ ವಿದ್ಯತೇ

ನ ತತ್ಸಮಶ್ಚಾಭ್ಯಧಿಕಶ್ಚ ದೃಶ್ಯತೇ .

ಪರಾಸ್ಯ ಶಕ್ತಿರ್ವಿದ್ಯೈವ ಶ್ರೂಯತೇ

ಸ್ವಾಭಾವಿಕೀ ಜ್ಞಾನಬಲಕ್ರಿಯಾ ಚ ..”

“ವಿಜ್ಞಾನಮಾನಂದಂ ಬ್ರಹ್ಮ .”

ಇತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಶ್ರುತಯಃ ಸರ್ವಜ್ಞಸರ್ವಶಕ್ತಿಪ್ರಮಾನಂದರೂಪಂ

ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಾದಿಸಕಲಸಿದ್ಧಿಕಾರಣಂ ಪರಮೇಶ್ವರಂ ಪ್ರತಿಪಾದಯಂತಿ ಸಹಸ್ರಶಃ

. ನ ಚೈತಾಸಾಂ ಅನ್ಯಪರತ್ವಂ ಸಂಭವತಿ. ಉಪಕ್ರಮಾದಿಷಡ್ವಿಧಲಿಂಗಾನಾಂ

ಪರಮೇಶ್ವರ ಏವೋಪಲಂಭಾತ್ . ನ ಚ ಕಾರ್ಯ ಏವಾರ್ಥೇ ವೇದಸ್ಯ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ

ಸಿದ್ಧಮಿತಿ

ವಾಚ್ಯಂ . ಕಾರ್ಯಪರತ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಪ್ರಯೋಕತ್ವಾತ್, “ಚೈತ್ಯಂ ವಂದೇತ

ಸ್ವರ್ಗಕಾಮ” ಇತ್ಯಾದಿನಾಸ್ತಿಕವಾಕ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಪ್ರಸಂಗಾತ್ . ತತ್ರ ಚ

ದುಷ್ಟಕರಣತ್ವೇನೈವಾಪ್ರಾಮಾಣ್ಯೇ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಅದುಷ್ಟಕರಣೈನೈವೇತಿ

ಕಾರ್ಯಪರತ್ವಂ

ಅಪ್ರಯೋಜಕಂ . ತಸ್ಮಾತ್ ಪ್ರಯೋಜನವದಬಾಧಿತಾಜ್ಞಾತಜ್ಞಾಪಕತ್ವಮೇವ

ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ನ

ಕಾರ್ಯಪರತ್ವಂ ಚೇತಿ ವಿಸ್ಪೃತಮನ್ಯತ್ರ .

ಏವಂ ಸಿದ್ಧೇ ಪರಮೇಶ್ವರೇ ತದ್ವಿಶೇಷನಿರೂಪಣಂ ಕ್ರಿಯತೇ . ತತ್ರ ಪಂಚಧಾ

ವಿಷ್ಣುರಿತಿ ಮುಕ್ತಾಫಲಕಾರಾಃ . ತಥಾಹಿ—ಸಾಕಾರನಿರಾಕಾರಭೇದೇನ ಪ್ರಥಮಂ

ದ್ವಿಧಾ . ತತ್ರ ನಿರಾಕಾರ ಏಕರೂಪ ಏವ . ಸಾಕಾರಶ್ಚತುರ್ಥಾ—ಪುರುಷೋ

ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣುರ್ಮಹೇಶ್ವರಶ್ಚೇತಿ . ಏವಮೇವ ಶಿವತಂತ್ರೇ ವ್ಯಕ್ತಂ —

“ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣುರ್ಮಹಾದೇವ ಈಶ್ವರಶ್ಚ ಸದಾಶಿವಃ .” ಇತಿ .

ತತ್ರ ಸದಾಶಿವೋ ನಿರಾಕಾರಶ್ಚೇತಿ ನಿರುಪಾಧಿಚೈತನ್ಯಸ್ವರೂಪಃ ಸಿದ್ಧ ಏಕಃ ಪುರುಷಃ

. ಈಶ್ವರಶ್ಚೇತಿ ಗುಣತ್ರಯಾವಚ್ಛಿನ್ನಮಾಯೋಪಾಧಿರೇಕಃ, ರಜೋಗುಣಾವಚ್ಛಿನ್ನೋ

ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸತ್ತ್ವಗುಣಾವಚ್ಛಿನ್ನೋ ವಿಷ್ಣುಃ, ತಮೋಗುಣಾವಚ್ಛಿನ್ನೋ ರುದ್ರ ಇತಿ .
 ನೃಸಿಂಹತಾಪನೀಯೇ ತು ಚತುರ್ಧಾ ವಿಭಾಗ ಉಕ್ತಃ—“ಓತೋನುಜ್ಞಾತಾ
 ಅನುಜ್ಞಾವಿಕಲ್ಪಃ” ಇತಿ . ತತ್ರ ಪಂಚೀಕೃತಮಹಾಭೂತಾಭಿಮಾನೀ
 ವಿರಾಟ್ ತದಂತರ್ಯಾಮೀ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಓತಃ ಸ್ಥೂಲ ಉಚ್ಯತೇ, ಸ ಏವಾನಿರುದ್ಧಃ
 ಏವಮಪಂಚೀಕೃತಮಹಾಭೂತಾಭಿಮಾನೀ ಜೀವೋ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ,
 ತದಂತರ್ಯಾಮೀ ಅನುಜ್ಞಾತಾ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಉಚ್ಯತೇ; ಸ ಏವ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಃ

ಗುಣತ್ರಯಾವಚ್ಛಿನ್ನಮಾಯೋಪಾಧಿರವ್ಯಾಕೃತರೂಪಃ ಸರ್ವಬೀಜಂ ಅನುಜ್ಞೋಚ್ಯತೇ;
 ಸ

ಏವ ಸಂಕರ್ಷಣಃ . ಅಯಮೇವ ಪುರುಷ ಈಶ್ವರಶ್ಚ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಃ . ಏತಸ್ಯೈವ ಭೇದಾ
 ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಮಹೇಶ್ವರಾಃ, ತ್ರಿಗುಣಾವಚ್ಛಿನ್ನ ಏಕೈಕಗುಣಾವಚ್ಛಿನ್ನಸ್ಯಾಂತರ್ಭಾವಾತ್
 . ಅತ ಏವ ಪೃಥಜ್ ನೋಕ್ತಾಃ . ಸರ್ವೋಪಾಧಿವಿನಿರ್ಮುಕ್ತಸ್ತ್ವವಿಕಲ್ಪೋ
 ವಾಸುದೇವಃ

ಪರಮಾತ್ಮಾ ಮೋಕ್ಷಾವಲಂಬನಂ . ಸ ಏವ ಸದಾಶಿವೋ ನಿರಾಕಾರಶ್ಚ . ಏತೇಷಾಂ
 ಚತುರ್ಣಾಂ ಜಾಗ್ರತ್ಸ್ವಪ್ನಸುಷುಪ್ತತುರೀಯಭೇದೇನ ಷೋಡಶಾವಸ್ಥಾ ಭವಂತಿ .
 ತಥಾಹಿ—ಚಕ್ಷುರಾದಿಕರಣವೃತ್ತ್ಯಾ ಸ್ಥೂಲವಿಷಯಪರಿಜ್ಞಾನಂ

ಜಾಗ್ರಜ್ಜಾಗರಣಂ, ಬಾಹ್ಯಕರಣವ್ಯಾಪಾರಶೂನ್ಯಮನೋ
 ವೃತ್ತ್ಯವಿದ್ಯಾವೃತ್ತ್ಯಾ ವಾ ಜಾಯಮಾನಂ ಸ್ಮರಣವಿಭ್ರಮಾದಿ
 ಜಾಗ್ರತ್ಸ್ವಪ್ನಃ, ಬಾಹ್ಯಾಂತರ್ವಿಷಯಾನುಭವಸ್ತಬ್ಧಭಾವಂ ಅಂತರೇಣ
 ಕೇವಲಸ್ಮೈವಾವಸ್ಥಾನಂ ಸ್ತಬ್ಧಿಭಾವಾಪರಪರ್ಯಾಯಂ ಜಾಗ್ರತ್ಸುಷುಪ್ತಿಃ,
 ಬಾಹ್ಯಾಂತರ್ವಿಷಯಾನುಭವಸ್ತಬ್ಧಿಭಾವವ್ಯತಿರೇಕೇಣ ಪುಣ್ಯಪಂಜಪರಿಪಾಕಾದಜ್ಞಸ್ಯಾಪಿ
 ಸಾಕ್ಷಿಮಾತ್ರಾನುಭವೋ ಗುರೂಪದೇಶಾತ್ ತ್ವಂಪದಲಕ್ಷ್ಯಶುದ್ಧಸಾಕ್ಷಿಮಾತ್ರಾನುಭವೋ
 ವಾ

ಜಾಗರಣಂತುರೀಯಮಿತಿ ಚತುರ್ವಿಧಂ ಜಾಗರಣಂ .

ತಥಾ ಸ್ವಪ್ನೇಽಪಿ ದೇವತಾದಿಪ್ರಸಾದಾದ್ ಯಂತ್ರಾದಿಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ಸ್ವಪ್ನಜಾಗರಣಂ
 ಸ್ವಾಪ್ಪೈರೇವೇಂದ್ರಿಯೈಃ ಸ್ವಪ್ನೇ ರೂಪಾದ್ಯನುಭವೋ ವಾ, ಸ್ವಪ್ನೇಽಪಿ ಸ್ವಪ್ನೋಽಯಂ
 ಮಯಾ

ದೃಷ್ಟ ಇತ್ಯನುಭವಃ ಸ್ವಾಪ್ನಮನಸೈವ ಸ್ಮರಣಾದಿಕಂ ವಾ ಸ್ವಪ್ನಸ್ವಪ್ನಃ,
 ಸ್ವಪ್ನೇಽಪಿ ಸ್ತಬ್ಧಿಭಾವರೂಪಾ ಪ್ರಬೋಧೇ ವಕ್ತುಮಶಕ್ಯಾ ಕಾಚಿದ್ ವೃತ್ತಿಃ
 ಸ್ವಪ್ನಸುಷುಪ್ತಿಃ, ಏವಂ ಸ್ವಪ್ನೇಽಪಿ ಪುಣ್ಯಪಂಜಪರಿಪಾಕಾದ್ವಾ ತತ್ರತ್ಯಾಚಾರ್ಯೋಪದೇಶಾದ್

ವಾ ಅಹಮೇವ ಸರ್ವೋಽಸ್ಮೀತಿ ವೇದಾರ್ಥಾನುಭವಃ ಸ್ವಪ್ನತುರೀಯಮಿತಿ
ಚತುರ್ವಿಧಃ

ಸ್ವಪ್ನಃ .

ಏವಂ ಸರ್ವಬಾಹ್ಯಾಂತಃಕರಣವೃತ್ತಿಶೂನ್ಯಾ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರಶೇಷಾಪಿ ಸುಷುಪ್ತವಸ್ಥಾ
ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಗುಣತ್ರಯಭೇದಾಭ್ಯಾ(ಸಾತ್) ಸತ್ತ್ವಮಾತ್ರವೃತ್ತಿಮತೀ ಭವತಿ ಸುಖಂ
ಅಹಂ

ಅಸ್ವಾಪ್ನಮಿತಿ ಪರಾಮರ್ಶಜನಿಕಾ, ಸಾ ಸುಷುಪ್ತಿಜಾಗರಣಂ . ಏವಂ ರಜೋಮಾತ್ರವೃತ್ತಿಮತಿ
ದುಃಖಂ ಅಹಂ ಅಸ್ವಾಪ್ನಮಿತಿ ಪರಾಮರ್ಶಹೇತುಃ ಸಾ ಸುಷುಪ್ತಿಸ್ವಪ್ನಃ, ತಥಾ
ತಮೋಮಾತ್ರವೃತ್ತಿಮತೀ ಗಾಢಮೂಢೋಽಹಂ ಆಸಮಿತಿ ಪರಾಮರ್ಶಕಾರಣಂ ಸಾ
ಸುಷುಪ್ತಿಸುಷುಪ್ತಿಃ, ಏತಾದೃಶಸರ್ವವೃತ್ತಿಶೂನ್ಯಾ ತು ಸಾಕ್ಷಿಚಿನ್ಮಾತ್ರರೂಪಾ
ಸಾ ಸುಷುಪ್ತಿತುರೀಯಮಿತಿ ಚತುರ್ವಿಧಾ ಸುಷುಪ್ತಿಃ . ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾತ್ರಯಂ
ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ

ತುರೀಯಾವಸ್ಥೈವಾದೇಯಾ ವಾಸುದೇವಪರ್ಯವಸಾಯಿನೀ .

ಏತಾಸ್ತಿಸ್ತೋಽವಸ್ಥಾಃ ಅಜ್ಞವಿಜ್ಞಸಾಧಾರಣ್ಯಃ . ತುರೀಯಾವಸ್ಥಾ ತು ವಿಜ್ಞಸ್ಮೈವ .
ನಾಪಿ

ಚತುರ್ವಿಧಾ ಸರ್ವವ್ಯಷ್ಟೀನಾಂ ಸಮಷ್ಟ್ಯನತಿರೇಕಾದಾತ್ಮಾನಂ ಸರ್ವಸ್ಥೂಲಸಮಷ್ಟಿರೂಪಂ
ವಿರಾಜಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಮಯವಿಗ್ರಹಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಸರ್ವಸ್ಥೂಲಾಭಿಮಾನಿಜೀವಚೈತನ್ಯಸ್ಯ
ತದಂತರ್ಯಾಮ್ಯನಿರುದ್ಧಚೈತನ್ಯೇನಾಭೇದಜ್ಞಾನಂ ತುರೀಯಜಾಗರಣಂ . ಏವಂ
ಸರ್ವಸ್ಥೂಲಾನಾಂ ತತ್ಕಾರಣಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮಾನತರೇಕಾದಪಂಚೀಕೃತಮಹಾಭೂತವಿಗ್ರಹಂ
ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಂ ಆತ್ಮಾನಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ತದಭಿಮಾನಿಜೀವಚೈತನ್ಯಸ್ಯ
ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಚೈತನ್ಯೇನಾಭೇದಜ್ಞಾನಂ ತುರೀಯಸ್ವಪ್ನಃ .

ಏವಂ ಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಯೋಃ ಕಾರಣಾನತಿರೇಕಾತ್ ಸರ್ವಕಾರಣಂ ಅವ್ಯಾಕೃತಂ

ಅಜ್ಞಾನಮಾತ್ರೋಪಾಧಿಂ ಆತ್ಮಾನಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ತತ್ರತಿಬಿಂಬಿತಜೀವಚೈತನ್ಯಸ್ಯ
ಬಿಂಬಭೂತಾಂತರ್ಯಾಮಿಸಂಕರ್ಷಣಚೈತನ್ಯೇನಾಭೇದಜ್ಞಾನಂ ತುರೀಯಸುಷುಪ್ತಿಃ

ಜಡಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಕಲ್ಪಿತತ್ವೇನಾಧಿಷ್ಠಾನಚೈತನ್ಯಾನತಿರೇಕಾತ್ ಸರ್ವೋಪಾಧಿಶೂನ್ಯಂ
ತ್ವಂಪದಲಕ್ಷ್ಯಂ ಆತ್ಮಾನಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಅದ್ವಿತೀಯಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯೇನ ಪೂರ್ಣೇನ
ಸಹಾಭೇದಪರಿಜ್ಞಾನಾತ್ ತದ್ರೂಪೇಣೈವಾವಸ್ಥಾಂ ತುರೀಯತುರೀಯಂ .

ಏತಾ ಏವೌತಾನುಜ್ಞಾತ್ರನುಜ್ಞಾವಿಕಲ್ಪಾಖ್ಯಾಃ ಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಬೀಜಸಾಕ್ಷಿಭೂತಾ

ಅಕಾರೋಕಾರಮಕಾರೋಂಕಾರವಾಚ್ಯಾ ಅನಿರುದ್ಧಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಸಂಕರ್ಷಣವಾಸುದೇವರೂಪ
ಪರ್ಯವಸ್ಯಂತಿ ಚತಸ್ತೋಽವಸ್ಥಾಃ . ಅತ್ರ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಮಂತ್ರಾಸ್ತನ್ಮಾಸಾದಯಶ್ಚ

ಗುರೂಪದೇಶಾದವಸೇಯಾಃ ಕಿಮಧಿಕೇನ ..

ಇತಿ ಶ್ರೀಮಧುಸೂದನಸರಸ್ವತೀವಿರಚಿತಃ ಈಶ್ವರಪ್ರತಿಪತ್ತಿಪ್ರಕಾಶಃ ಸಮಾಪ್ತಃ .

Encoded and proofread by Sunder Hattangadi

——
Ishvarapratipattiprakasha

pdf was typeset on March 24, 2024

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

